

The Effect of Educational Intervention on Citizenship Skills of High School Male Students: Application of Theory of Reasoned Action

ABSTRACT

Background and Objective: Citizenship education is one of the most important and challenging tasks of educational systems, so that in many countries around the world, this activity is a large part of the concerns of education officials. Therefore, the present study was conducted to investigate the effect of educational intervention based on the theory of rational practice on citizenship skills of high school male students in Assadabad.

Materials and Methods: This study was a randomized controlled trial performed on 150 high school male students, in Assadabad in 2020-2021. Sampling was cluster sampling and students were randomly divided into two groups of intervention and control (75 people in each group). Data collection instrument was a questionnaire with the three sections including demographic variables, knowledge, theory of reasoned action constructs. The data were collected three months after educational intervention.

Results: Based on the results of the study; Before the educational intervention, there was no significant difference between the intervention and control groups in terms of variables of knowledge, attitude, abstract norms and behavioral intention ($p < 0.05$). But three months after the educational intervention, the experimental group showed a significant increase in knowledge score and each of the structures of theory of rational action ($p = 0.001$), While in the control group no significant difference was observed ($p < 0.05$).

Conclusion: Based on the results of the study, the theory of reasoned action can be used as a suitable theoretical framework for designing and implementing educational interventions in schools. Therefore, emphasis is placed on considering citizenship education in the formal education of schools and strategic planning of education officials.

Keywords: citizenship skills, educational intervention, theory of reasoned action, students

Paper Type: Research Article.

Fatemeh Darabi

*Assistant Professor, Department of Public Health, Assadabad School of Medical Sciences, Assadabad, Iran. (Corresponding Author):

f.darabi@asaums.ac.ir

Mehri Noroozi shadmani

Bachelor of Science in Public Health, Assadabad School of Medical Sciences, Assadabad, Iran.

Received: 2022/04/10

Accepted: 2022/07/22

Doi: 10.52547/ijhehp.10.3.251

► **Citation (Vancouver):** Darabi F, Noroozi shadmani M. The Effect of Educational Intervention on Citizenship Skills of High School Male Students: Application of Theory of Reasoned Action. *Iran J Health Educ Health Promot. Autumn 2022*; 10(3):251-262.

► **Citation (APA):** Darabi F., Noroozi shadmani M. (Autumn 2022). The Effect of Educational Intervention on Citizenship Skills of High School Male Students: Application of Theory of Reasoned Action. *Iranian Journal of Health Education & Health Promotion.*, 10(3), 251-262 .

تأثیر مداخله آموزشی بر مهارت‌های شهروندی دانش آموزان پسر مقطع دبیرستان: کاربرد تئوری عمل منطقی

چکیده

زمینه و هدف: آموزش شهروندی یکی از مهمترین و چالش زا ترین وظایف نظام‌های آموزشی محسوب می شود، به نحوی که در بسیاری از کشورهای جهان، این فعالیت بخش عظیمی از دغدغه‌های مسئولان آموزشی را تشکیل می دهد. لذا مطالعه حاضر با هدف بررسی تأثیر مداخله آموزشی مبتنی بر تئوری عمل منطقی بر مهارت‌های شهروندی دانش آموزان پسر مقطع دبیرستان شهر اسدآباد تنظیم شد.

مواد و روش‌ها: این مطالعه از نوع کارآزمایی شاهددار تصادفی می باشد، که بر روی ۱۵۰ نفر از دانش آموزان پسر دبیرستانی شهر اسدآباد در سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ صورت گرفت. نمونه گیری به صورت خوشه ای بود و دانش آموزان به صورت تصادفی در دو گروه مداخله و کنترل (هر گروه ۷۵ نفر) قرار گرفتند. پرسشنامه مورد استفاده مشتمل بر سه بخش، اطلاعات جمعیت شناختی، آگاهی و تئوری عمل منطقی بود. برنامه آموزشی براساس تئوری عمل منطقی اجرا شد. داده ها پیش از مداخله آموزشی و ۳ ماه پس از آن جمع آوری شدند.

یافته ها: براساس نتایج مطالعه؛ قبل از مداخله آموزشی بین دو گروه مداخله و کنترل از نظر متغیرهای آگاهی، نگرش، هنجارهای انتزاعی و قصد رفتاری اختلاف معناداری وجود نداشت ($p>0/05$)، اما سه ماه پس از اجرای مداخله آموزشی، گروه آزمون افزایش معناداری در خصوص نمره آگاهی و هر یک از سازه‌های تئوری عمل منطقی نشان داد ($p=0/001$)، در حالی که در گروه کنترل اختلاف معناداری مشاهده نشد ($p>0/05$).

نتیجه گیری: براساس نتایج مطالعه، تئوری عمل منطقی می تواند به عنوان چهارچوب نظری مناسب برای طراحی و اجرای مداخلات آموزشی در مدارس بکار رود. لذا بر در نظر گرفتن آموزش شهروندی در آموزش‌های رسمی مدارس و برنامه ریزی‌های راهبردی مسئولین بخش تعلیم و تربیت تأکید می گردد.

کلید واژه: مهارت‌های شهروندی، مداخله آموزشی، تئوری عمل منطقی، دانش آموزان

نوع مقاله: مطالعه پژوهشی.

فاطمه دارابی

* استادیار، گروه بهداشت عمومی، دانشکده علوم پزشکی اسدآباد، اسدآباد، ایران. (نویسنده مسئول):
f.darabi@asaums.ac.ir

مهری نوروزی شادمانی

دانشجوی کارشناسی بهداشت عمومی، دانشکده علوم پزشکی اسدآباد، اسدآباد، ایران

◀ **استناد (ونکوور):** دارابی، ف. نوروزی شادمانی م. تأثیر مداخله آموزشی بر مهارت‌های شهروندی دانش آموزان پسر مقطع دبیرستان: کاربرد تئوری عمل منطقی. *فصلنامه آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت*. پاییز ۱۴۰۱؛ ۱۰(۳): ۲۵۱-۲۶۲.

◀ **استناد (APA):** دارابی، فاطمه؛ نوروزی شادمانی، مهری. (پاییز ۱۴۰۱). تأثیر مداخله آموزشی بر مهارت‌های شهروندی دانش آموزان پسر مقطع دبیرستان: کاربرد تئوری عمل منطقی. *فصلنامه آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت*. ۱۰(۳): ۲۵۱-۲۶۲.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۲۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۳۱

موضوع شهروندی متأثر از تحولات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است که به عنوان موضوع حساس تعلیم و تربیت جای پای خود را در مطالعات این حوزه باز نموده است. مهمترین امر، نقشی است که شهروند در توسعه همه جانبه کشور ایفاء می کند (۱). شهروندان متعهدی که از بینش، نگرش و مهارت‌های شهروندی برخوردار باشند تا ضمن رعایت قانون در همه جنبه‌های زندگی، نقش شهروندی خود را به درستی ایفاء نموده و جامعه پذیر شوند و در نهایت بتوانند مشارکت فعالانه‌ای در حوزه‌های متنوع اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی داشته باشند (۲).

امروزه توجه به مفهوم رفتار شهروندی و روش‌های ارتقاء آن، به عنوان یکی از اولویت‌های اساسی برنامه ریزان سلامتی تبدیل شده است. به طور کلی شرط اساسی شکوفایی و بالندگی هر جامعه در توسعه سرمایه انسانی و تربیت آنها نهفته است (۳). بی گمان تربیت شهروندان خوب یکی از مهمترین دل مشغولی‌های اکثر نظام‌های تعلیم و تربیت در بسیاری از کشورهای دنیاست (۳). آموزش شهروندی می تواند سهم بسزایی در مشارکت کامل توده‌های مردم در پیشرفت خود و در نظارت فعالانه شان نسبت به تغییرات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی داشته باشد (۴). اگر چه در کنار نظام آموزش و پرورش، رسانه ها و نهادهای مختلفی بر جریان تعلیم و تربیت شهروندی اثرگذارند، اما نظام آموزش و پرورش به دلیل کارکرد تخصصی جامعه پذیری، نقش مهمتری دارد. رشد و پرورش نیروی انسانی متفکر، خلاق، کارآمد و متعهد از کنش‌های مورد انتظار نظام‌های آموزشی است (۱). نتایج مطالعات مربوط به نظام آموزش و پرورش بیانگر آن است که برنامه تربیت شهروندی آموزش و پرورش ایران عمده‌تاً تکلیف مدارانه است تا مرتبط با حقوق شهروندی. آموزه‌های موجود در کتب درسی بیشتر از آنکه به آموزش، جامعه پذیری و درگیر کردن ذهن دانش آموز با مسائل مختلف و مورد نیاز بپردازند، بیشتر به تاریخچه ها و تعاریف تأکید کرده اند و مطالب را در قالب‌های تکراری به دانش آموزان انتقال می دهند (۲ و ۵) و این برنامه ها کمتر نیازهای دانش آموزان و

جامعه را مورد توجه قرار داده است (۵).

آموزش شهروندی به روش‌های مختلف در دنیا انجام می شود (۶). آموزش در مدارس از دوران کودکی تا نوجوانی و نیز از طریق معلمان و والدین انجام می شود (۷). در کشورهای توسعه یافته مفاهیم شهروندی از دوران کودکی تا نوجوانی آموزش داده می شوند و دولت نیز آموزش‌های لازم را در اختیار والدین و معلمان قرار می دهد (۸). بنابراین، تربیت شهروندی یکی از مهمترین و چالش زا ترین وظایف نظام‌های آموزشی محسوب می شود، به نحوی که در بسیاری از کشورهای جهان، این فعالیت بخش عظیمی از دغدغه‌های مسئولان آموزشی را تشکیل می دهد، اما آنچه که در این زمینه در ایران شایان توجه است از یک سو توجه ناکافی به مسائل آموزش شهروندی و از سوی دیگر فقدان نگرش و رویکرد مسئله محور برای تربیت شهروندی است.

مدارس نقش کلیدی در آموزش شهروندی ایفاء می کنند و یکی از ارائه دهندگان مهم آموزش شهروندی جهانی هستند (۹). مدرسه مانند دیگر مؤسسات اجتماعی، هدف، طرز عمل، وظیفه و روش کار خود را از جامعه و فرهنگ حاکم بر آن می گیرد و نوع تعلیم و تربیتی که نوجوان دریافت می کند، کیفیت آن جامعه را تعیین می کند (۱). در سایه چنین برداشتی است که مدرسه نه تنها یک مکان برای آماده شدن برای زندگی است، بلکه در حقیقت جایی برای تمرین زندگی و تجربه عرصه‌های مختلف است. از این رو آنچه که می تواند رسالت و فلسفه اصلی شکل گیری و توسعه مدارس را در دوران کنونی توجیه کند، عمل کردن مدارس به عنوان مدرسه زندگی است (۱۰). بنابراین اگر بپذیریم که آموزش و پرورش به عنوان رکن تولید این آگاهی و شناخت و در واقع همان پشتوانه‌های راهبردی توسعه فرهنگ شهروندی به شمار می رود، در این زمینه انتظارات خاصی از آموزش و پرورش منطبق با نیازهای امروزی وجود دارد.

آموزش شهروندی از ابعاد مختلف اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و تربیتی اهداف مشخصی را دنبال می نماید. آموزش شهروندی نوعی

پایگاه و نقش اجتماعی را برای تمامی اعضای جامعه بوجود می آورند. این آموزه ها، مجموعه به هم پیوسته ای از وظایف، حقوق، تکالیف، مسئولیت ها، تعهدات اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی را فراهم می کند (۱۱). کارکردهای آموزش شهروندی در بعد سیاسی به جامعه پذیری سیاسی شهروندان و آشناسازی با فرهنگ سیاسی و ایجاد یگانگی سیاسی در جامعه خواهد انجامید (۱۲). آموزش شهروندی در بعد فرهنگی، باعث می شود که شهروندان با تاریخ و ساختار محیطی که در آن زندگی می کنند، آشنا شده و برای شهروندان و ویژگی تکلیف مدارانه بوجود می آورد که باید اخلاق مدنی و روحیه مداری بیشتری از خود نشان دهند (۱۳). آموزش شهروندی از بعد تربیتی، متأثر از فلسفه تعلیم و تربیت می باشد. تعلیم و تربیت از نظر دیوئی نه درباره زندگی، بلکه خود، عین زندگی است (۱۴).

مطالعات انجام شده در بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه نشان می دهد که مسئولان تعلیم و تربیت در این کشورها با تدوین برنامه های آموزشی متنوع، تربیت شهروندی مناسب را در صدر اقدامات و فعالیت های خود قرار داده اند. براساس گزارش تربیت شهروندی "انجمن بین المللی ارزشیابی و پیشرفت تحصیلی" تمامی جوامع معاصر دارای این نگرانی هستند که چگونه نوجوانان و جوانان خود را برای زندگی شهروندی آماده کنند و راه و رسم مشارکت در مسائل اجتماعی را به آنها بیاموزند (۱۵). بنابراین اگر جامعه به شهروندان مفید و مؤثر نیاز دارد، پس باید مطمئن شود که این شهروندان از طریق فرصت هایی برای اکتساب مهارت ها، توانایی ها و اطلاعات ضروری تربیت می شوند (۱۶). نتایج مطالعه Dean در پاکستان که به بررسی مشکلات و امکات آموزش شهروندی در مدارس پرداخته است، وضعیت فعلی آموزش شهروندی در مدارس پاکستان را ارزیابی می کند. نتایج مطالعه نشان می دهد که، در حالی که دانش آموزان پاکستانی دانش کسب می کنند و برخی از ارزش های مهم را در مدارس می آموزند، مهارت ها (حل مسئله، تصمیم گیری) و ارزش ها (ذهنیت مدنی، آگاهی انتقادی) لازم برای مشارکت مؤثر در زندگی دموکراتیک را نمی آموزند. در نهایت براساس نتایج این مطالعه پیشنهاد می شود که اگر معلمان بخواهند دانش آموزان را

برای شهروندی آگاهانه، مسئولانه و مشارکتی آماده کنند، برنامه آموزش معلمان باید شامل چه مواردی باشد و هدف آماده سازی دانش آموزان مدرسه برای شهروندی است (۱۷). برنامه درسی کشور هند برای دانش آموزان در دوره ابتدایی مطالعات محیط را در حوزه آموزش های شهروندی در نظر گرفته است (۱۸). مطالعات انجام شده در حوزه آموزش شهروندی در کشورهای مختلف (۱۹) نشان داد که؛ حتی در ابعاد اجتماعی و سیاسی تربیت شهروندی که بیشتر از سایر ابعاد مورد تأکید برنامه ریزان درسی بوده، شکاف محسوسی تا حد مطلوب احساس می شود، اگرچه به معنی کلی و در حالت تحت لفظی، در بعد سیاسی و اجتماعی تربیت شهروندی کشورها با هم اشتراکاتی دارند ولی در محتوا و اولویت کیفیت آموزش، بسیار با یکدیگر متفاوتند.

در ایران نوجوانان و جوانان درصد قابل توجهی از جمعیت را به خود اختصاص داده اند. در کشور ما، شش میلیون نفر از جمعیت را نوجوانان ۱۹-۱۴ ساله تشکیل داده اند که تقریباً معادل ۷ درصد از جمعیت کل کشور است، بنابراین اهمیت آموزش شهروندی آنان در برنامه های سلامتی کاملاً محسوس می باشد (۲۰). لذا یکی از اهداف مهم نظام های آموزشی، تربیت دانش آموزان است (۲۱). یکی از عوامل آسیب زا در زندگی نوجوانان، فقدان مهارت های ارتباطی و اساسی در مواجهه با مسائل و مشکلات زندگی روزمره است (۲۲). بسیاری از نوجوانان در رویارویی با مسائل زندگی فاقد مهارت های ارتباطی اساسی اند و همین امر آنها را در مواجهه با مشکلات آسیب پذیر می کند (۲۳). اغلب مطالعات انجام شده در کشور در زمینه شهروندی به صورت توصیفی (۲۴) و یا مداخله آموزشی در دانش آموزان دختر (۲۵، ۲۴) می باشد و کمتر مطالعه ای در این زمینه در دانش آموزان پسر صورت گرفته است. بنابراین به نظر می رسد دانش آموزان از سطح متعارف آگاهی راجع به مهارت های شهروندی در جهت آمادگی برای رویارویی با موقعیت های مختلف برخوردار نیستند. پرورش این مهارت ها و آموزش آنها موجب افزایش آگاهی دانش آموزان نسبت به خود و نیز بهبود روابط وی با دیگران می شود.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر یک مطالعه مداخله ای نیمه تجربی بود که در سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ در شهر اسدآباد، در استان همدان انجام گرفته است. در این مطالعه تعداد ۱۵۰ نفر (۷۵ نفر در گروه مداخله و ۷۵ نفر در گروه کنترل) از دانش آموزان پسر مقطع متوسطه دوره دوم شرکت کردند. معیارهای ورود به پژوهش شامل: دانش آموز مقطع دوره دوم متوسطه که در کلاس آموزشی شرکت کنند، دسترسی به سامانه شبکه‌های اجتماعی دانش آموزان (سامانه شاد)، رضایت داشتن جهت شرکت در مطالعه و اجازه والدین جهت شرکت فرزندان خود در مطالعه بود. همچنین عدم اظهار رضایت به ادامه شرکت در مطالعه و غیبت در هر یک از جلسات آموزشی و عدم تمایل به ادامه همکاری از جمله معیارهای خروج از مطالعه بودند.

حجم نمونه با استفاده از نتایج مطالعه کاوه و همکاران (۴) با در نظر گرفتن سطح اطمینان ۹۵ درصد و توان آزمون ۸۰ درصد و با احتساب دو نمره تغییر در نمره آگاهی و ۱۰ نمره (۱۰ درصد میانگین) در نمره نگرش، ۱۳۲ نفر محاسبه گردید؛ اما به منظور خطاهای تصادفی احتمالی و افزایش توان آماری پژوهش تعداد افراد به ۱۵۰ نفر افزایش یافت.

روش نمونه گیری مطالعه خوشه ای بود. بدین صورت که شهر اسدآباد به ۲ منطقه شمال و جنوب تقسیم شد. سپس از هر منطقه یک دبیرستان دولتی پسرانه به صورت تصادفی ساده انتخاب شد. سپس به طور تصادفی یک مدرسه در گروه مداخله و یکی در گروه کنترل قرار گرفت. سپس بطور مساوی از هر مدرسه ۷۵ دانش آموز با روش نمونه گیری طبقه بندی تصادفی شده انتخاب شد. به این صورت که متناسب با تعداد دانش آموزان هر کلاس (پایه دهم، یازدهم و دوازدهم) تعداد مورد نیاز را به شیوه تصادفی ساده انتخاب کردیم. پس از هماهنگی با معاونت پژوهشی دانشکده علوم پزشکی اسدآباد و مسئولین آموزش و پرورش کل استان همدان و شهرستان اسدآباد و کسب رضایت نامه آگاهانه از دانش آموزان و والدین آن‌ها، نمونه‌های مورد مطالعه شرکت داده شدند. سپس نمونه‌ها در طی دو مرحله قبل و ۳ ماه بعد (۳۰، ۳۱) از مداخله آموزشی مورد ارزیابی قرار گرفتند.

در نظر گرفتن تئوری‌های آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت می تواند نقطه آغاز مناسبی جهت درک و تغییر رفتار و تداوم رفتار مطلوب باشد. برخی مطالعات نشان داده اند که مداخلات بر پایه تئوری، اثربخشی بیشتری نسبت به سایر مداخلات دارد (۲۶)، در واقع مفاهیم کلیدی علوم اجتماعی و رفتاری، یکی از مهمترین موارد تأثیرگذار بر آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت می باشند (۲۷). در مطالعه حاضر از میان تئوری‌های مختلف، با توجه به باور محور بودن تئوری عمل منطقی^۱ در تبیین مهارت ها و آموزش شهروندی، می تواند از سایر نظریه ها مؤثرتر باشد. از طرفی کاربرد این تئوری در مطالعات مشابه در زمینه آموزش شهروندی (۲۸، ۴) به اثبات رسیده است. این نظریه بر سازه‌های زیر استوار است. نگرش نسبت به رفتار: یعنی ارزشیابی مثبت یا منفی در مورد انجام یک رفتار که از دو زیر سازه باورهای رفتاری و ارزیابی از نتایج رفتار که باعث حصول نگرش نسبت به رفتار می شوند، تشکیل شده است. هنجارهای انتزاعی: بر این مبنا استوارند که افراد تحت تأثیر اشخاص مختلفی در جامعه نظیر پدر، مادر، همسر، رهبران دینی و غیره قرار گرفته و در اثر نفوذ آنها رفتاری را انجام می دهند که از دو زیرسازه باورهای هنجاری و انگیزه پیروی در حصول هنجارهای انتزاعی مؤثرند، تشکیل شده است. قصد رفتاری: یعنی تصمیم و خواست فرد برای انجام رفتاری خاص (۲۹). با توجه به مطالب می توان گفت؛ بایستی شرایطی برای ایجاد و گسترش مشارکت جمعی، آموزش و آگاهی بخشی لازم به دانش آموزان در مدارس و بهبود شرکت فعالانه آنان در محیط‌های اجتماعی و رشد و گرایش و احترام به قوانین و تصمیمات جمعی آنان فراهم گردد. نتایج حاصل از این مطالعه می تواند راهکار مناسبی جهت همکاری نهادهای خانواده، آموزش و پرورش، معاونت امور اجتماعی و فرهنگی سایر سازمان‌های مرتبط باشد. لذا هدف مطالعه حاضر، سنجش و کارآزمایی برنامه آموزش شهروندی بر آگاهی، نگرش، هنجارهای انتزاعی و قصد رفتاری دانش آموزان پسر با استفاده از تئوری عمل منطقی می باشد.

ابزار جمع آوری داده ها در این مطالعه، شامل یک پرسشنامه روا و پایا شده سه قسمتی کاوه و همکاران (۴) می باشد. در این مطالعه؛ روایی صوری ابزار با دو روش کمی و کیفی ارزیابی و تمام سؤالات مورد تأیید قرار گرفت. روایی محتوایی ابزار بر اساس نظرات ۸ عضو پانل خبرگان شامل آموزش بهداشت (۴ نفر) علوم اجتماعی (۱ نفر) جامعه شناس (۲ نفر) علوم تربیتی (۱ نفر) و با محاسبه شاخص کمی نسبت روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوا (CVR)، ارزیابی و تحلیل شد و بدین ترتیب اعتبار پرسشنامه با استفاده از روش های اعتبار سنجی مورد تأیید قرار گرفت. پایایی ابزار با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای سازه های نگرش نسبت به رفتار، هنجار انتزاعی و قصد رفتاری به ترتیب ۰/۹۴، ۰/۹۷ و ۰/۹۴ بدست آمد. پایایی آزمون آگاهی (۷۸/۰) به صورت بازآزمایی در یک گروه ۲۵ نفره از دانش آموزان یکی از دبیرستان های پسرانه با فاصله زمانی دو هفته بین آزمون و بازآزمون مجدد انجام گرفت و شاخص ضریب همبستگی بالای ۹۲٪ تأیید شد. یافته های مطالعه نشان داد ابزار طراحی شده برای آموزش شهروندی مبتنی بر تئوری عمل منطقی، از روایی و پایایی مناسب برخوردار است.

پرسشنامه مورد استفاده مشتمل بر سه بخش بود. بخش اول پرسشنامه شامل اطلاعات جمعیت شناختی (شغل پدر، شغل مادر، سطح تحصیلات پدر و مادر، مدت اقامت در شهر اسدآباد، میزان درآمد، سابقه مردودی، سابقه تجدیدی، معدل و نوع محل سکونت) می باشد. بخش دوم پرسشنامه شامل ۱۵ سؤال مربوط به آگاهی در زمینه شهروندی (ابعاد، مؤلفه ها و ویژگی های شهروندی) بود. نحوه امتیازبندی سؤالات آگاهی به این صورت بود که؛ برای هر سؤال صحیح نمره ۱ و برای هر سؤال غلط نمره صفر در نظر گرفته شد. در مجموع در بخش آگاهی حداقل و حداکثر نمرات به ترتیب صفر و پانزده بود. بخش سوم سؤالات مربوط به سازه های تئوری عمل منطقی (نگرش، هنجار انتزاعی و قصد رفتاری) بود و شامل ۲۲ سؤال در رابطه با باورهای فرد نسبت به شهروندی می باشد که حداکثر امتیاز در این بخش ۱۱۰ و حداقل امتیاز ۲۲ بود. سازه هنجارهای انتزاعی با ۷ سؤال که حداکثر امتیاز ۳۵ و حداقل ۷، سازه قصد رفتاری با ۵ سؤال

که حداکثر امتیاز ۲۵ و حداقل ۵ سنجیده شد. کلیه سؤالات این بخش با مقیاس لیکرت ۵ سطحی از کاملاً موافقم (۵ نمره) تا کاملاً مخالفم (۱ نمره) رتبه بندی شد. وضعیت هر شرکت کننده از نظر آگاهی و سازه های تئوری (نگرش، هنجار انتزاعی و قصد رفتاری) از طریق جمع پاسخ های انتخابی او به سؤالات مربوط به هر سازه ارزیابی شد. در کل کسب نمره بالاتر در هر سازه نشان دهنده وضعیت خوب فرد تحت بررسی از نظر سازه مورد نظر بود.

به دلیل شیوع بیماری کووید-۱۹ و تعطیلی مدارس، کلیه مراحل مربوط به این پژوهش از طریق سامانه شاد برگزار شد. سامانه شاد، همان بستری است که برای آموزش مجازی دانش آموزان در نظر گرفته شده است. در این سامانه آموزش به صورت آنلاین انجام می شود و دانش آموزان موظف شدند در ساعات مقرر، در کلاس های مجازی شرکت کنند. در بدو ورود ویروس کرونا به کشور ایران، وزارت آموزش و پرورش تصمیم به راه اندازی برنامه ای برای ارائه آموزش های آنلاین غیرحضوری به دانش آموزان کرد. سامانه شاد، نام برنامه ای است که برای آموزش اختصاصی به دانش آموزان کشور ایران راه اندازی شده است. ورود به برنامه شاد هم توسط دانش آموزان و هم توسط معلمان و مدیران باید انجام گیرد. سامانه شاد این امکان را می دهد تا آموزش از راه دور دانش آموزان، به صورت مجازی و از طریق اتصال به اینترنت قابل مدیریت باشد. در مرحله پیش آزمون ابتدا پرسشنامه به صورت الکترونیکی توسط پژوهشگر طراحی شد و لینک مستقیم آن از طریق سامانه شاد جهت تکمیل برای افراد گروه مداخله و کنترل ارسال شد. محتوای آموزشی براساس سازه های تئوری عمل منطقی برای گروه مداخله تهیه شده. برای تقویت نگرش افراد نسبت به شهروندی، پیام ها و کلیپ های آموزشی تهیه و از طریق سامانه شاد برای گروه مداخله ارسال شد. برای سازه هنجارهای انتزاعی، با توجه به عدم امکان برگزاری آموزش گروهی، پمفلت های آموزشی حاوی مطالبی درباره ابعاد، مؤلفه ها و ویژگی های شهروندی تهیه و برای آنان ارسال شد. همچنین در این رسانه، فایل های صوتی و تکالیف در اختیار گروه مداخله قرار داده شد.

مجدداً پرسشنامه‌ها به همان روش مرحله پیش آزمون توسط افراد گروه مداخله و کنترل تکمیل شد.

داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۳ در سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ تجزیه و تحلیل شدند. سپس برای نمایش متغیرهای کیفی مطالعه از شاخص‌های آمار توصیفی (جدول توزیع فراوانی و نمودارها) و برای نمایش داده‌های کمی از شاخص‌های مرکزی و پراکندگی استفاده شد. داده‌های مطالعه با استفاده از آزمون‌های کولموگروف-اسمیرنوف (جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها)، به منظور بررسی وضعیت همگنی گروه‌ها با یکدیگر از لحاظ مشخصه‌های جمعیت شناختی از آزمون کای اسکوتر و به منظور مقایسه بین میانگین نمرات به دست آمده قبل و بعد از مداخله، در درون هر یک از گروه‌ها از آزمون تی زوجی و بین گروه‌ها از آزمون تی مستقل استفاده شد.

در نهایت در زمان تعیین شده برای هر جلسه (که از قبل در اختیار دانش آموزان در گروه قرار داده شده بود)، به صورت آنلاین افراد در مورد مطالب آموزشی و تکالیف به بحث و تبادل نظر و پرسش و پاسخ پرداختند. به منظور مرور مطالب آموزشی و یادآوری، در طی اجرای مداخله آموزشی هر هفته تماس تلفنی با دانش آموزان گرفته شد. جزئیات مربوط به مداخله آموزشی از جمله محتوای آموزشی، تعداد و زمان برگزاری کلاس‌های آموزشیدر جدول شماره ۱ آورده شده است. همچنین، جهت افزایش اثربخشی مداخلات آموزشی مانند پوستر، پمفلت، کتابچه آموزشی، عکس، فایل‌های صوتی از طریق بارگذاری در سامانه شاد استفاده شد. در این فاصله پیام یادآوری برای دانش آموزان ارسال می‌شد. موضوعات و محتوای جلسات آموزشی در زمینه مؤلفه‌ها و ویژگی‌های شهروندی بود. سه ماه پس از اجرای مداخله آموزشی (۳۰، ۳۱) جهت برگزاری پس آزمون،

جدول ۱: بخش‌هایی از مراحل برنامه آموزشی در گروه مداخله آموزشی

مدت زمان	نوع آموزش	هدف	مراحل آموزش
۲ ساعت	استفاده از سخنرانی، نمایش اسلاید و جزوه آموزشی	افزایش آگاهی دانش آموزان نسبت به مهارت‌های شهروندی (ابعاد، مؤلفه‌ها و ویژگی‌های شهروندی)	بخش اول
۲ ساعت	بحث در گروه‌های کوچک، بارش افکار، پرسش و پاسخ و دریافت نظرات دانش آموزان	ایجاد نگرش مثبت نسبت به مهارت‌های شهروندی (ابعاد، مؤلفه‌ها و ویژگی‌های شهروندی)	بخش دوم
۲ ساعت	سخنرانی، بحث در گروه‌های کوچک، بارش افکار جهت مشارکت فعالانه در دانش آموزان	عقاید و باورهای افراد مهم زندگی فرد و اطرافیانش همچون والدین، همکلاسی‌ها، دوستان در رابطه با مهارت‌های شهروندی (ابعاد، مؤلفه‌ها و ویژگی‌های شهروندی)	بخش سوم
۲ ساعت	پرسش و پاسخ، بحث در گروه‌های کوچک	قصد رفتاری دانش آموزان در انجام و بکارگیری مهارت‌های شهروندی (ابعاد، مؤلفه‌ها و ویژگی‌های شهروندی)	بخش چهارم

یافته‌ها

درآمد خانواده، نوع منزل مسکونی، سابقه مردودی، سابقه تجدیدی، معدل نیمسال قبلی کنترل تفاوت آماری معنی داری مشاهده نشد ($p > 0/05$)، که به این معناست دو گروه از نظر ویژگی‌های ذکر شده در وضعیت یکسانی قرار دارند (جدول ۲).

براساس نتایج مطالعه؛ میانگین سنی گروه مداخله $17/36 \pm 0/87$ سال و گروه کنترل $17/38 \pm 0/86$ سال بود. مدت زمان اقامت گروه مداخله $20/2 \pm 34/64$ سال و گروه کنترل $17/37 \pm 11/18$ سال بود ($p > 0/05$). بین دانش آموزان گروه مداخله و گروه کنترل از نظر سایر متغیرهای جمعیت شناختی شامل میزان درآمد، شغل پدر و مادر، تحصیلات پدر و مادر، محل سکونت (شهر/روستا)، میزان

جدول ۲: مقایسه مشخصات دموگرافیک در دو گروه مداخله و کنترل در مرحله قبل از مداخله

متغیر کیفی	کل (تعداد/درصد)	گروه مداخله (تعداد/درصد)	گروه کنترل (تعداد/درصد)	p-value
شغل پدر	کارمند	۱۳ (۸/۷)	۷ (۵۳/۸)	*۱
	آزاد	۱۳۷ (۹۱/۳)	۶۸ (۴۹/۶)	
شغل مادر	کارمند	۴ (۲/۷)	۱ (۲۵)	*۰/۶۲
	خانه دار	۱۴۶ (۹۷/۳)	۷۲ (۴۹/۳)	
تحصیلات پدر	بی سواد	۲۸ (۱۸/۷)	۱۲ (۴۲/۹)	*۰/۲۵۲
	ابتدایی	۶۱ (۴۰/۷)	۳۳ (۵۴/۱)	
	راهنمایی	۳۵ (۲۳/۳)	۲۱ (۶۰)	
	دبیرستان	۱۹ (۱۲/۷)	۸ (۴۲/۱)	
	فوق دیپلم	۶ (۴)	۱ (۱۶/۷)	
	فوق لیسانس و بالاتر	۱ (۰/۷)	۰ (۰)	
تحصیلات مادر	بی سواد	۲۸ (۱۸/۷)	۱۴ (۵۰)	*۰/۳۰۸
	ابتدایی	۶۳ (۴۲)	۲۷ (۴۲/۹)	
	راهنمایی	۳۵ (۲۳/۳)	۲۰ (۵۷/۱)	
	دبیرستان	۱۷ (۱۱/۳)	۱۰ (۵۸/۸)	
	فوق دیپلم	۵ (۳/۳)	۴ (۸۰)	
	فوق لیسانس و بالاتر	۲ (۱/۳)	۰ (۰)	
محل سکونت	شهر	۱۰۹ (۷۷/۷)	۵۲ (۴۷/۷)	*۰/۴۶۴
	روستا	۴۱ (۲۷/۳)	۲۳ (۵۶/۱)	
میزان درآمد خانواده	ضعیف	۱۰۰ (۶۶/۷)	۴۸ (۴۸/۵)	*۰/۸۸۹
	متوسط	۴۱ (۲۸)	۲۱ (۵۱/۲)	
	زیاد	۹ (۶)	۲۱ (۵۱/۲)	
نوع منزل مسکونی	منزل شخصی	۱۱۱ (۷۴)	۵۶ (۵۰/۵)	*۰/۱
	آپارتمان شخصی	۱۲ (۸)	۷ (۵۸/۳)	
	منزل استیجاری	۲۴ (۱۶)	۱۰ (۴۱/۷)	
	آپارتمان استیجاری	۳ (۲)	۲ (۶۶/۷)	
سابقه مردودی	بله	۷ (۴/۷)	۴ (۵۷/۱)	*۱
	خیر	۱۴۳ (۹۵/۳)	۷۱ (۴۹/۷)	
سابقه تجدیدی	بله	۶۸ (۴۵/۳)	۳۲ (۴۷/۱)	*۰/۶۲۳
	خیر	۸۲ (۱۰/۷)	۴۲ (۵۱/۹)	
معدل نیمسال قبل	۱۱/۹۹-۱۳/۹۹	۱۶ (۳۰/۷)	۱۲ (۷۵)	*۰/۰۸۹
	۱۴-۱۵/۹۹	۴۶ (۱/۳)	۲۲ (۴۷/۸)	
	۱۶-۱۷/۹۹	۷۲ (۴۸)	۳۱ (۴۳/۱)	
	۱۸-۲۰	۱۶ (۱۰/۷)	۱۰ (۶۲/۵)	

*آزمون کای اسکوتر

براساس نتایج مطالعه؛ قبل از مداخله آموزشی بین دو گروه مداخله و کنترل از نظر متغیرهای آگاهی، نگرش، هنجارهای انتزاعی و قصد رفتاری اختلاف معناداری وجود نداشت ($p > 0/05$)، اما سه ماه پس از اجرای مداخله آموزشی، گروه آزمون افزایش معناداری در

جدول ۳: نمرات میانگین سازه‌های تئوری عمل منطقی در دو گروه قبل و بعد از مداخله آموزشی

سازه‌ها	گروه	پیش آزمون (میانگین $\pm$ انحراف معیار)	پس آزمون (میانگین $\pm$ انحراف معیار)	P-Value*
آگاهی دانش آموزان از مهارت‌های شهروندی	مداخله	۵/۸۸	۲/۲۱	۹/۰۲
	کنترل	۵/۸۸	۲/۱۹	۵/۷۲
	P-Value**	۰/۴۱۶		<0/001
نگرش درباره مهارت‌های شهروندی	مداخله	۷۰/۶۰	۴/۷۸	۷۹/۴۶
	کنترل	۶۹/۹۴	۷/۴۶	۷۰/۲۰
	P-Value**	۰/۵۲۴		<0/001
هنجارهای انتزاعی درباره مهارت‌های شهروندی	مداخله	۲۳/۴۴	۳/۰۰	۲۶/۷۳
	کنترل	۲۳/۲۵	۲/۶۱	۲۳/۱۳
	P-Value**	۰/۶۸۵		<0/001
قصد رفتاری درباره مهارت‌های شهروندی	مداخله	۱۳/۳۷	۲/۳۰	۱۵/۳۸
	کنترل	۱۳/۵۸	۲/۱۶	۱۳/۴۹
	P-Value**	۰/۵۵۹		<0/001

* آزمون تی زوجی، ** آزمون تی مستقل

بحث و نتیجه گیری

مطالعات مشابهی که در خصوص رفتارهای شهروندی انجام گرفته همخوانی دارد (۴، ۱۹، ۳۲) که نشان می‌دهد آموزش در بهبود آگاهی دانش آموزان در رابطه با مهارت‌های شهروندی تأثیر مثبت داشته است. بدیهی است یکی از رویکردهای ارتقای مهارت‌های شهروندی رویکرد انتشار اطلاعات در زمینه مشارکت جدی و فعالانه در جامعه و حوزه‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، برخورداری عادلانه و منصفانه تمامی اعضای جامعه از مزایا، منابع و امتیازات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، حقوقی و فرهنگی فارغ از تعلق طبقاتی، نژادی، مذهبی و قومی همچون؛ ابعاد، مؤلفه‌ها، مهارت‌ها و ویژگی‌های شهروندی می‌باشد (۳۲، ۳۳) نتایج به دست آمده در این مطالعه می‌تواند در راستای تقویت این رویکرد باشد.

آموزش شهروندی یکی از عناصر ضروری برای جامعیت بخشیدن به ارتقای سلامت جامعه است. مطالعه حاضر با هدف طراحی مداخله آموزشی در ارتقای مهارت‌های شهروندی با بهره‌گیری از تئوری عمل منطقی در دانش آموزان پسر دبیرستانی نتایج اثربخشی به دنبال داشته است که می‌تواند در طراحی و اجرای آموزش مهارت‌های شهروندی در آموزش و پرورش و مدارس نقش بسیار مؤثری داشته باشد. در مطالعه حاضر، نتایج مربوط به نمره آگاهی قبل و بعد از مداخله آموزشی نشان می‌دهد که؛ مداخله آموزشی باعث افزایش معنی دار نمره آگاهی در گروه مداخله نسبت به گروه کنترل شده است، که نشانگر تأثیر برنامه آموزشی اجرا شده در افزایش میزان آگاهی دانش آموزان در زمینه مهارت‌های شهروندی است. این نتایج با یافته‌های

در مطالعه حاضر، نتایج مربوط به اثربخشی برنامه آموزشی در تقویت نگرش‌های مثبت نسبت به مهارت‌ها و ابعاد شهروندی نشانگر نقش بسیار مؤثر برنامه آموزشی در تقویت باورهای مثبت نسبت به ویژگی‌ها، ابعاد و مؤلفه‌های شهروندی در گروه مداخله می‌باشد؛ این نتایج با یافته‌های مطالعات مشابه همخوانی لازم را نشان می‌دهد (۳۴ و ۳۵). در همین راستا باید اذعان نمود که مهارت‌های شهروندی رفتاری است که به صورت اجتماعی آموخته می‌شود، در واقع برنامه‌های آموزشی برنامه ریزی شده در این زمینه نقش مؤثری در تغییر باورها و نگرش آموزش‌گیرندگان دارد. در واقع دانش آموزان مکرراً با افرادی همچون دوستان و همکلاسی‌ها در ارتباط هستند که ممکن است نگرش و باورهای آنان را تحت تأثیر قرار دهد. بنابراین، آموزش ابعاد شهروندی (ابعاد، مؤلفه، ویژگی‌ها و مهارت‌ها) باعث می‌شود نقش خود در جامعه را بشناسند و مهارت‌های مسئولیت‌پذیری، احساس تعلق و عضویت اجتماعی و مشارکت در عرصه‌های مختلف خود در جامعه را افزایش دهند. برنامه آموزشی مهارت‌ها و ویژگی‌های شهروندی در جهت ارتقای مسئولیت‌پذیری می‌تواند باورهای مثبت نگرش شرکت‌کنندگان را در ابعاد مختلف در بر داشته باشد.

نتایج مربوط به هنجارهای انتزاعی مهارت‌های شهروندی متغیر دیگر تئوری عمل منطقی، نیز نشانگر اثربخشی مداخله آموزشی در ارتقای مهارت‌های شهروندی در گروه مداخله پس از اجرای برنامه آموزشی بوده است. این نتایج با یافته‌های مطالعات مشابه همخوانی لازم را نشان می‌دهد (۳۶ و ۳۷). به نظر می‌رسد از آنجا که فشار همسالان و انگیزه اطلاعات از فرد نقش تعیین‌کننده‌ای در عمل به مهارت‌های شهروندی دارد، از یک طرف ارتباط و دوستی با همسالانی که در جامعه مسئولیت‌پذیرند و از طرف دیگر تعلق داشتن به یک گروه به عنوان یکی از نیازهای مهم نوجوانان و جوانان و جلب توافق عناصر مهم محیط اجتماعی از دلایل اهمیت این فاکتورها می‌باشد که قدرت و ضعف تأثیر آنها، با وضعیت زندگی افراد ارتباط تنگاتنگی دارد و موجب ارتقای قصد و رفتار آنان در زمینه رفتارهای شهروندی می‌شود. بنابراین داشتن تعامل

مؤثر با محیط‌های اجتماعی باعث تعامل برجسته و صریحی بین دانش‌آموزان و عوامل محیط اجتماعی آنان در زمینه شهروندی خواهد شد.

در مطالعه حاضر، نتایج مربوط به تجزیه و تحلیل سازه قصد رفتاری دانش‌آموزان در خصوص مهارت‌های شهروندی بیانگر تأثیر مثبت مداخله آموزشی تئوری محور بر ارتقای قصد رفتارهای شهروندی در بین دانش‌آموزان گروه مداخله بعد از انجام برنامه آموزشی می‌باشد. به منظور تبیین هدف کلی پژوهش در خصوص تعیین میزان تأثیر برنامه آموزشی اجرا شده در افزایش مهارت‌های شهروندی، برآورد کلی نتایج بیانگر تأثیر مثبت مداخله آموزشی تئوری محور بر در ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی در زمینه شهروندی در بین دانش‌آموزان گروه مداخله بعد از انجام برنامه آموزشی می‌باشد. شایان ذکر است که نتایج حاصل با یافته‌های مطالعات مشابه (۴ و ۳۷) همخوانی دارد.

از جمله محدودیت‌های انجام مطالعه؛ مشکل بودن هماهنگی جلسات آموزشی با مسئولین آموزش و پرورش و مدارس بدلیل همزمانی با بیماری کرونا که با هماهنگی‌های انجام شده توسط محقق این مشکل برطرف گردید. با توجه به ویژگی گروه سنی دانش‌آموزان شرکت‌کننده در مطالعه، عدم تمرکز و غیره ممکن است دانش‌آموزان پاسخ دقیقی به پرسشنامه‌ها ندادند باشند.

نتیجه‌گیری: آموزش‌های مبتنی بر تئوری عمل منطقی در افزایش معنادار پیش‌نیازهای تغییر رفتار یعنی آگاهی، نگرش، هنجارهای انتزاعی و قصد رفتاری پس از اجرای مداخله آموزشی مؤثر بوده است. از طرفی آموزش مهارت‌های شهروندی در میان نوجوانان بایستی در سنین نوجوانی و جوانی به عنوان گروه آسیب‌پذیر متمرکز گردد. مدارس به عنوان محل‌هایی که محل تمرکز نوجوانان است بایستی به عنوان مکان مناسب برای اجرای برنامه‌های شهروندی مورد استفاده قرار گیرد. لذا بر در نظر گرفتن آموزش شهروندی در آموزش‌های رسمی مدارس و برنامه ریزی‌های راهبردی مسئولین بخش تعلیم و تربیت تأکید می‌گردد. همچنین گنجاندن مطالب آموزشی توسط دفتر تألیف

کمیت‌ه اخلاق پژوهش دانشکده نیز قرار گرفته است. بدین وسیله از دانشکده علوم پزشکی اسدآباد، ریاست آموزش و پرورش استان همدان و شهرستان اسدآباد، اولیاء و دانش آموزان شرکت کننده در این مطالعه صمیمانه تشکر و قدردانی می کنیم.

تعارض منافع: در این مطالعه هیچ گونه تعارض منافی وجود ندارد.

References

1. Darvish L, Jafari P, Soleimani N. Factors and requirements affecting the development of citizenship education in high schools in Tehran. *New educational ideas*. 2021; 17 (4): 241-65.
2. Hazeri AM, Khalili A. The Representation of Citizenship in the School-textbooks of Education Institution of Iran. *Journal of Sociology of Social Institutions*. 2014;1(3):131-49.
3. Fathi S, Mokhtarpour M. The Evaluation of Citizenship Skills and their Effects in promoting Social Development (Case of Study: Region 3, 7 and 14 in Tehran). *Journal of Iranian Social Development Studies*. 2017;9(1):87-103.
4. Estellés M, Fischman GE. Who needs global citizenship education? A review of the literature on teacher education. *Journal of Teacher Education*. 2021;72(2):223-36 <https://doi.org/10.1177/0022487120920254>
5. Aghazadeh A. The principles and rules governing the process of citizenship: investigating the characteristics and changes happened in citizenship education in Japan. *Educational Innovations*. 2006;5(3):45-66.
6. Yemini M, Tibbitts F, Goren H. Trends and caveats: Review of literature on global citizenship education in teacher training. *Teaching and Teacher Education*. 2019;77(1):77-89. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2018.09.014>
7. Hilburn J, Maguth BM. Spatial citizenship education: Civic teachers' instructional priorities and approaches. *The Journal of Social Studies Research*. 2015;39(2):107-18. <https://doi.org/10.1016/j.jssr.2014.07.001>
8. Millei Z. Problematizing the concepts of "citizenship" and "participation" in early years discourses: are they so empowering. *International Journal of Equity and Innovation in Early Childhood*. 2008;6(2):41-56.
9. Rapoport A. Human rights and global citizenship in social studies standards in the United States. *Human Rights Education Review*. 2021;4(1):111-32. <https://doi.org/10.7577/hrer.3997>
10. Hosseini NM, Qudsi M. Citizens of Iran read the concept of citizenship rights. *Scientific Quarterly of Ilam Culture*. 2014; 15 (Nos. 42 and 43): 7-26.
11. Farmehinifarahani M. Virtual Communication Citizenship Education Model: A Model for Political and Social Education. *Quarterly Journal of Research in Islamic Education*. 2016; 24 (31): 67-90.
12. Dusi P, Steinbach M, Messetti G. Citizenship education in multicultural society: Teachers' practices. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2012;69:1410-9. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.12.080>
13. Gutek GL. Philosophical and ideological perspectives on education. 1997.
14. Safari M, Nade, ourchian Gh. An analysis of the absurd curriculum in educational content. *Research in curriculum planning*. 2017; 14 (54): 66-74.
15. Vaziri M, Jahani Sh. Citizenship skills required by primary school students in the earthquake-stricken city of Bam.
16. Veugelers W, de Groot I. Theory and Practice of Citizenship education. *Education for democratic intercultural citizenship*: Brill; 2019. p. 14-41. https://doi.org/10.1163/9789004411944_002
17. Dean BL. Citizenship education in Pakistani schools: Problems and possibilities. *International Journal of citizenship and Teacher education*. 2005;1(2):35.
18. Albanesi C, Prati G, Guarino A, Cicognani E. School Citizenship Education Through YPAR: What Works? A Mixed-Methods Study in Italy. *Journal of Adolescent Research*. 2021;07435584211035564. <https://doi.org/10.1177/07435584211035564>
19. Gürkan B, DOĞANAY A. Factors affecting citizenship education according to perceptions and experiences of secondary-school teachers. *Turkish Journal of Education*. 2020;9(2):106-33. <https://doi.org/10.19128/turje.592720>
20. KH. R. Epidemiology of high-risk behaviors among Tehran adolescent girls and boys. *Social Welfare*. 2015;15(57):31-55.
21. LeBlanc CJ. Characteristics shaping college student organizational citizenship behavior. *American Journal of Business Education (AJBE)*. 2014;7(2):99-108. <https://doi.org/10.19030/ajbe.v7i2.8468>
22. Wattanawongwan S, Ganz JB, Hong ER, Dunn C, Yllades V, Pierson LM, et al. Interventions for Improving Social-Communication Skills for Adolescents and Adults with ASD: a Meta-analysis. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2022;1-15.

کتاب درسی با موضوع مهارت‌های شهروندی با توجه به سازه‌های تئوری عمل منطقی در ارتقای رفتارهای سلامت جامعه در بین دانش آموزان مؤثر می باشد.

تقدیر و تشکر: این مطالعه حاصل طرح پژوهشی مصوب شماره ۹۹۰۱۱۳ دانشکده علوم پزشکی اسدآباد بوده و دارای کد اخلاق به شماره (IR.ASAUMS.REC.1399.007) می باشد که مورد تأیید

- <https://doi.org/10.1007/s40489-021-00300-8>
23. Amini M, Nouri A, Samavatyan H, Soltanolkottabi M. The Effect of communication skills training on organizational citizenship behavior (OCB) of nurses. *Iranian Journal of Medical Education*. 2013;12(10):796-804.
  24. Kaveh MH, Darabi F, Nazari M, Tabatabaei HR, Sharifirad Gh. Citizenship in Schools: A Descriptive Study Based on the Theory of Reasoned Action. *Journal of Health System Research*. 2012; 8(5):857-865.
  25. darabi f, yaseri m, Kaveh MH, Maheri M. The Effect of Citizenship Education Program Based on Theory of Planned Behavior on High School Female Students in Iran: A Randomized Controlled trial. *Iranian Journal of Health Education and Health Promotion*. 2018;6(4):429-37. <https://doi.org/10.30699/acadpub.ijhehp.6.4.429>
  26. Glanz K, Rimer BK, Viswanath K. *Health behavior and health education: theory, research, and practice*: John Wiley & Sons; 2008.
  27. Sharma M, Romas J. *Theoretical foundations of health education and health promotion* Sudbury. Jones and Bartlett Publishers. 2021: 306p
  28. Kaveh MH, Darabi F, Nazari M, Tabatabaei HR. Effects of Citizenship Education on Knowledge, Attitude, Subjective Norm and Behavioral Intention of High School Girls in Shiraz, Southern Iran. *J Health Sci Surveillance Sys* July 2013; 1(1): 6-13.
  29. Montani F, Dagenais-Desmarais V. Unravelling the relationship between role overload and organizational citizenship behaviour: A test of mediating and moderating effects. *European Management Journal*. 2018;36(6):757-68. <https://doi.org/10.1016/j.emj.2018.03.001>
  30. Khani-Jeihooni A, Razavi M, Kashfi M, Ansari M, Gholami T. Effect of educational intervention based on the theory of planned behavior on preventing water pipe smoking in secondary school students. *Journal of Education and Community Health*. 2020;7(1):13-21. <https://doi.org/10.29252/jech.7.1.13>
  31. Sadeghi R, Khanjani N. Impact of educational intervention based on theory of planned behavior (TPB) on the AIDS-preventive behavior among health volunteers. *Iranian Journal of Health Education and Health Promotion*. 2015;3(1):23-31.
  32. Coopmans M, Ten Dam G, Dijkstra AB, Van der Veen I. Towards a comprehensive school effectiveness model of citizenship education: An empirical analysis of secondary schools in the Netherlands. *Social Sciences*. 2020;9(9):157. <https://doi.org/10.3390/socsci9090157>
  33. Al-Sabeelah A, Alraggad FE, Abou-Ameerh OA. The Dimensions of the Citizenship Concept Among the Jordanian University Students. *International Education Studies*. 2015;8(8):87-102. <https://doi.org/10.5539/ies.v8n8p87>
  34. Barati M, Alahverdipour H, Moeini B, FarhadiNasab A, Mahjoub H, Jalilian F. Application of rational practice theory in the prevention of ecstasy abuse in students. *Journal of Addiction Research*. 2009; 3 (10): 77-96.
  35. Harb A, Khelifat A, Alzghoul YA, Fowler D, Sarhan N, Eyoun K. Cultural exploration as an antecedent of students' intention to attend university events: an extension of the theory of reasoned action. *Journal of Marketing for Higher Education*. 2021:1-23. <https://doi.org/10.1080/08841241.2021.1958125>
  36. Ellis JM, Helaire LJ. A Theory of Reasoned Action Approach to Examining Academic Help-Seeking Behaviors Among Adolescents in a College Readiness Program. *The Urban Review*. 2021;53(1):164-91. <https://doi.org/10.1007/s11256-020-00549-z>
  37. Jeihooni AK, Khiyali Z, Faghih F, Harsini PA, Rahbar M. The effect of educational program based on the extended theory of reasoned action on self-care behaviors in women with type 2 diabetes. *Indian Journal of Endocrinology and Metabolism*. 2019;23(6):609. https://doi.org/10.4103/ijem.IJEM_439_19 PMID:32042696 PMCID:PMC6987776